

פִּתְחָת אַת שׁוּוּי רַק אֶצֶל עֲצָמוֹ – אצל העבד, וְאֶצֶל רַבּוֹ לֹא פִּתְחָת, 60
שלא ביטלו ממלאכתו, וְהִיבִי דָמִי, כגון דְּפִסְקִיָּה לְרִישׁ אֹנִיָּה אוֹ
לְרִישׁ נְחִירָה – שחתך את קצה אוזנו או חוטמו, שהוא יכול לעבוד 61
כדרכו, כולם מודים שהכל – כל תשלום הנזק, נוטל העבד לְעַצְמוֹ, 62
שהרי אין לאדון הפסד בנזק זה. אך אם פִּתְחָת אותו אף אֶצֶל רַבּוֹ, 63
כגון שקטע את ידו וביטלו ממלאכתו, הִינּוּ פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי וְרַבָּא, 64
לאביי הנזק ינתן לעבד והשבת לאדון. ולרבא הכל ינתן לעבד 65
וילקח בהם קרקע, והאדון יאכל את הפירות: 66
שנינו במשנה: בּוֹשֶׁת, הֵבֵל לִפִּי הַמִּבְכִּישׁ וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ: מבררת הגמרא: 67
מִנִּי מִתְנִיתִין – מי הוא התנא של משנתנו הסובר שתשלום הברשת 68
אינו קבוע לכל אדם בשוה. אומרת הגמרא: לֹא רַבִּי מֵאִיר, וְלֹא רַבִּי 69
יְהוּדָה, אֲלֵא רַבִּי שְׁמַעוֹן הֵיא מִשְׁנֵיתִי, וכמו שיבאר להלן. מביאה 70
הגמרא את דעות התנאים: (דתנן) [דְּתַנְיָא] בברייתא לגבי שומת 71
דמי בושת, וְכוּלָּן – כל המתביישים, בין עשירים ובין עניים, רואין 72
אותן כְּאֵילוֹ הֵם כְּנִי חוּרִין, שֶׁהֵיוּ עֲשִׂירִים וְיָרְדוּ מִנְכֶּסֶיהֶם, שעדיין 73
הם עלולים להרגיש את הברשה, ואין שמים את העני לפי עניונו, 74
ולא את העשיר לפי עשירותו, משום שְׂכֹלֶם הֵן כְּנִי אֲכֶרְהֶם וְיִצְחָק 75
וְיַעֲקֹב, דְּרַבִּי רַבִּי מֵאִיר. דעה שניה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אין שמים את 76
כולם בשוה, אלא את הַגְּדוֹל לִפִּי גְדוּלָּה, שכלל שהוא גדול ועשיר 77
הרי הוא מתבייש יותר, וְאֵת הַקָּטָן לִפִּי קִטְנוֹ. דעה שלישית: רַבִּי 78
שְׁמַעוֹן אָמַר, שתי חלוקות בדבר, עֲשִׂירִים שֶׁנִּתְבַּיֵּשוּ רואין אותן 79
כְּאֵילוֹ הֵם כְּנִי חוּרִין שֶׁיָּרְדוּ מִנְכֶּסֶיהֶם, וְעֲנִיִּים שֶׁנִּתְבַּיֵּשוּ רואים 80
אותם כְּפִחוּתִין שְׁקֵהָ, כלומר כעניים הפחותים ביותר, שבושתם 81
קלה יותר מעני רגיל. 82
מבררת הגמרא: מִנִּי (הַשְּׁתָּא) – מי הוא התנא של משנתנו, אִי רַבִּי 83
מֵאִיר, אם כן קשה, שהרי בְּמִתְנִיתִין קִתְּנִי הֵבֵל לִפִּי הַמִּבְכִּישׁ 84
וְהַמִּתְבַּיֵּשׁ, ואילו רַבִּי מֵאִיר אומר דְּבוּלוֹ – כל ישראל, בְּהָרִי דְּהָרִי 85
נִינְהוּ – נכללם יחד בשומא אחת, כבני חורין שירדו מנכסיהם. 86
ממשיכה הגמרא: וְאִי רַבִּי יְהוּדָה, אמנם בנידון זה הוא סובר 87
כמבואר במשנתנו, שהכל לפי המבייש והמתבייש, אך מכל מקום 88
אי אפשר לומר שהוא התנא של משנתנו, שהרי בְּמִתְנִיתִין להלן 89
(ע"ב) קִתְּנִי שֶׁהַמִּבְכִּישׁ אֵת הַסּוּמָא חֵיב, ואילו רַבִּי יְהוּדָה אָמַר 90
בברייתא (שם) שֶׁסּוּמָא אֵין לוֹ בּוֹשֶׁת, ולכאורה כוונתו שהמבייש 91
פטור, ושלא כדברי המשנה. אֲלֵא מי הוא התנא של משנתנו, האם 92
לֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן הֵיא, המחלק בין בושת העשירים לבושת העניים, 93
וזו כוונת המשנה, 'הכל לפי המבייש והמתבייש'. 94
הגמרא מנסה לומר שרבי יהודה הוא התנא של משנתנו. אומרת 95
הגמרא: אֲפִילוּ תֵימָא שְׂרָבִי יְהוּדָה הוּא הַתְנָא שֶׁל מִשְׁנֵיתִי, ואף 96
שמבואר במשנה להלן שהמבייש את הסומא חייב, אין זו קושיא, 97
שכן כִּי אָמַר (י-מה שאמר) רַבִּי יְהוּדָה 'סּוּמָא אֵין לוֹ בּוֹשֶׁת', כוונתו 98
לְמַשְׁקֵל מִנִּיָּה – ליטול מן הסומא תשלום בושת אם בייש אחרים, 99
כלומר שאם הסומא בייש הוא פטור, אֲבָל לְמִתְבַּיֵּשׁ לִיה, יְהִיבִין לִיה 100
– לתת לו תשלום הברשת אם נתבייש, נותנים לו, וכמבואר 101
במשנה. דוחה הגמרא: וְהָא מִדְּקִתְּנִי בִּסְפָאָה שֶׁל הַמִּשְׁנָה (שם), 102
הַמִּבְכִּישׁ אֵת הַיֵּשֶׁן חֵיב, וְיֵשֶׁן שְׂבִיבִישׁ פָּטוּר, וְלֹא כַתְבָּה 103
הַמִּשְׁנָה חִילוק זה אף בסומא, שרק המבייש חייב, אך סוּמָא שְׂבִיבִישׁ 104
פָּטוּר, מְקַלָּל – משמע שמשנתנו סוברת, דִּלָּא שְׂנֵא חֵבִי – שהסומא 105
בייש, שחיב, וְלֹא שְׂנֵא חֵבִי – שבייש את הסומא, שחיבים לשלם 106
לו, ולא כרבי יהודה הפותר את הסומא שבייש. חוזרת בה הגמרא 107
ואומרת: אֲלֵא, מִתְוֹרְתָא – ברור הדבר דְּמִתְנִיתִין – שמשנתנו רַבִּי 108
שְׁמַעוֹן הֵיא: 109
הגמרא מביאה ברייתא בענין שומת הברשת, ודנה כפי איזו שיטה 110
נשתנה הבריתא: שואלת הגמרא: מֵאֵן תֵּנָא – מי התנא ששנה לָהּ 111
דְּתֵנּוּ רַבְּנָן בברייתא, נִתְבָּחוּ לְבִישׁ אֵת הַקָּטָן, ובטעות בִּישׁ אֵת 112
הַגְּדוֹל, נִתְּן לָאוֹתוֹ גְּדוֹל שְׁבִיבִישׁ רַק אֵת דְּמִי בּוֹשֶׁתוֹ שֶׁל הַקָּטָן, שהם 113
מועטים מבושתו של הגדול. נתכוין לְבִישׁ אֵת הַקָּטָן, וְכִיֵּשׁ אֵת בֵּן 114
חוּרִין, נִתְּן לָאוֹתוֹ בֵּן חוּרִין רַק אֵת דְּמִי בּוֹשֶׁתוֹ שֶׁל הַקָּטָן, שהם 115
מועטים מבושתו של בן חורין. מִנִּי – מי הוא התנא של הברייתא, 116
והרי לכאורה זה לא רַבִּי מֵאִיר, וְלֹא רַבִּי יְהוּדָה, וְלֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן. 117
118

חֵיבִי גְּבוּלוֹן – בחמשה דברים האמורים לעיל (פג). מבררת 1
הגמרא: הֵיא – אופן זה שהכה את אביו ולא עָשָׂה בו חֲבוּרָה, חֵיבִי 2
דָּמִי – כיצד יתכן שיהיה 'נזק' המפחית את שוים, ללא הוצאת דם, 3
לֹא – האם אין זה כְּגוֹן שֶׁהָכִהוּ עַל יָדוֹ ונתכווצה, והופחת שוויו, 4
וְסוּפּוֹ שֶׁל הָאֵב לְחִזּוֹר לבריותיו ולשוויי הראשון, שהרי כל מכה 5
שאין בה חבורה סופה להתרפא, ומכל מקום קִתְּנִי, חֵיבִי כְּכוּלָּן, וגם 6
בנזק, ומוכח שגם בנזק לזמן יש חיוב תשלומי 'נזק'. דוחה הגמרא: 7
אָמַרִי, הָקָא – במשנה כְּמֵאִי עֲסָקִין, כְּגוֹן שֶׁחִידְשׁוֹ לֵאבִיו, שזהו נזק 8
קבוע שאינו מתרפא, וְלֹא עָשָׂה בו חֲבוּרָה, ולכן פטור ממיטה, ואין 9
ראיה שיש תשלומי 'נזק' בחבלה שעתידיה להתרפא. מקשה 10
הגמרא על הדחיה: כיצד יתכן שמדובר שחירש את אביו, וְהָאָמַר 11
רַבִּה, הַחֹרֵשׁ אֵת אָבִיו, נִתְּהָג – חייב מיטה, אף שלא נראה שיצא 12
ממנו דם, לִפִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר לְחִירְשָׁה כֵּלָא חֲבוּרָה, שהרי החרשות 13
נגרמה על ידי מִיפְתָּא דְּרָמָא – טיפת דם שֶׁנִּפְלָה לִיה כְּאִוְדִיָּה – 14
שנפלה באזנו. 15
הגמרא מעמידה את המשנה באופן אחר: אֲלֵא, הָקָא – במשנה 16
כְּמֵאִי עֲסָקִין, כְּגוֹן שֶׁנִּלְחַו לֵאבִיו, שאין בזה עשיית חבורה, אך 17
חייב ב'נזק' כיון שהפחית משוויו. מקשה הגמרא: אם נִלְחַו, הלא 18
מִתְּרִיר הָרִי – יחזור שערו לצמות, ואין זה נזק קבוע, וְהִינּוּ בְּעֵינִי – 19
והרי באופן זה עצמו היה הספק אם חייב בתשלומי נזק, וכיון שאין 20
סברא לחלק בין נזק ביד שעתידי להתרפא לבין שיער שעתידי 21
לצמחו, נפשוט ממשנה זו שאף בחבלה שעתידי להתרפא חייב 22
בנזק. מתבררת הגמרא: אָמַרִי, הָקָא כְּמֵאִי עֲסָקִין, כְּגוֹן שֶׁכָּסֹב לֵאבִיו 23
בְּנִשְׂאָ – סם המשיר את השער, דִּלָּא הָרִי – שאין השער חוזר 24
לצמות, והרי זה נזק קבוע, ולכן חייב בנזק. 25
הגמרא מבארת לפי זה את שאר ארבעת התשלומים שחייב הבן, 26
כמבואר במשנה שם: חייב בצַעַר, כיון דְּאֵית לִיה קְרִטּוּפִי כְּרִישִׁיה 27
– יש לאביו בקעים ופצעים בראשו, וְאִינוּחִי מִהֲנִיחוֹ קְרִטּוּפִי – והוא 28
צועק מחמת כאב חריפות הסם שהניח עליו. וחייב בְּרִישּׁוֹ, משום 29
דְּבִנְיָא אֶפְשָׁר – שצריך לרפאו, שלא יצטער מחמת חריפות הסם. 30
וחייב בְּשִׁבְתָּה, משום דְּהָיָה מְרַקֵּד בִּי בּוֹבִי – שהיה אביו ליצן 31
המרקד בחנויות, דְּבִנְיָא מְחִיוּ גֻּנִי אֶרְשָׁא – שצריך לנענע בראשו 32
כדי להראות עניני צחוק, כדרך הליצנים, וְעַתָּה לֹא מְחִיו, מִהֲנִיחוֹ 33
קְרִטּוּפִי – אינו יכול לנענע בראשו מחמת הכאב. וחייב בְּבוֹשָׁתָה, 34
שֶׁאֵין לָהּ בּוֹשֶׁת גְּדוֹל מְוָה, שיהיה ללא שיער כל חייו. 35
הגמרא חוזרת לדון בספיקו של רבה, כשעתידי הנזק להתרפא. 36
אומרת הגמרא: וּמִלְּתָא דְּבִנְיָא לִיה לִרְבָּה – דבר זה שהסתפק בו 37
רבה, בְּשִׁטְתָּא לִיה לֵאבִיו לְהָךְ נִיָּסָא, וְלִרְבָּה לְהָךְ נִיָּסָא – היה פשוט 38
לאביי לצד אחד, שחיוב, והיה פשוט לרבא לצד השני, שפטור. 39
מביאה הגמרא את דעתם: דְּאֵתְמַר, הָכִהוּ עַל יָדוֹ, וְצִמְתָּה 40
וְנִתְכוּצְחָה, וְסוּפָה לְחִזּוֹר לקדמותה, אֲפִי אָמַר, נִתְּן לוֹ 'שְׁבֶת' 41
גְּדוּלָּה, כלומר תשלומי 'נזק' כשווי היד, כפי שנפחתו דמיו בהכאה 42
זו לזמן מסויים, וְנִתְּן לוֹ גַּם 'שְׁבֶת קָטָנָה', כלומר תשלומי 'שבת', 43
שהרי בימי מחלתו אינו יכול לעסוק אפילו במלאכה קלה יותר, 44
כשמירת קישואים. וְרַבָּא אָמַר, אֵינוֹ נִתְּן לוֹ דְּמִי נִזְק, אֲלֵא נִתְּן לוֹ 45
דְּמִי שְׁבֶתוֹ שְׂכָבֵל יוֹם וָיוֹם, וְנִתְּן לוֹ כֵּל יוֹם שָׁכַר שֶׁל פּוּעֵל בְּשׁוּק, 46
שוו העבודה שיכל לעסוק בה לולי החבלה, אך אינו נפטר בנתינת 47
שכרו כשומר קישואים, שהרי לא שילם לו תשלומי 'נזק' על 48
הפחתת דמיו, וממילא ה'שבת' היא שכר פועל בשוק, שביטלו 49
ממלאכה זו. 50
הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בענין דומה: אֵתְמַר, תְּקוּפֵי יָד עָבַד 51
עָבְרִי שֶׁל כְּבִירִי, אֲפִי אָמַר, נִתְּן לוֹ הַחוּבֵל 'שְׁבֶת גְּדוּלָּה' – תשלום 52
הנזק, שהוא דמי הפחתת שוויו, לְעָבַד, שהרי אף לאחר שיצא 53
לחירות ישאר כך, והנזק שלו, וְ'שְׁבֶת קָטָנָה' על ביטול מלאכתו 54
בזמן חליו נותן לָרֵב – לאדונו, שהרי עבודת העבד שייכת לו, והוא 55
המפסיד מכך שאינו יכול לעבוד. רַבָּא אָמַר, הֵבֵל – גם הנזק וגם 56
השבת נִתְּן לְעָבַד, וְיִלְקַח בֵּהּ קִרְקַע שְׁתִּיהִיה שִׁיכַת לְעַבְד, וְרַבִּי 57
אֲבָל מִמֶּנָּה פִּירוּת עַד תּוֹם תְּקוּפַת הַעֲבָדוֹת. 58
הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו. אומרת הגמרא: פְּשִׁיטָא, שאם 59

1 מבארת הגמרא מדוע סבר המקשן שאי אפשר להעמיד את
2 הברייתא כאחד מהם, כיון דקא סלקא דעתך – עלה על דעת
3 המקשן, ש'קמן' האמור בברייתא היינו קמן פנכים, כלומר עני,
4 ו'גדול', היינו גדול פנכים, עשיר. והוקשה לו, אי רבי מאיר שנה
5 את הברייתא, והאמר בברייתא הקודמת דבולחו בחדרי חדרי ננהו
6 – ששומת הבושת שוה אצל כולם, ואין מחלקים בין עשיר לעני.
7 ואי רבי יהודה שנה ברייתא זו, שהרי הוא מחלק בין עני לעשיר,
8 והאמר רבי יהודה במשנה להלן (פז). שאין לעבדים בושת, כלומר
9 שהמבייש את העבד פטור, ואילו בברייתא מבואר שיש לעבד דמי
10 בושת. ואי רבי שמעון שנה ברייתא זו, והאמר – הרי רבי שמעון
11 סובר שאם נתפון לבייש את זה – אדם מסויים, ובייש את זה –
12 אדם אחר, פטור לגמרי, ואילו בברייתא מבואר שהוא חייב.
13 הגמרא מבארת עתה שכן היא דעת רבי שמעון, שהמכוין לבייש
14 את זה ובייש את זה פטור וואחר כך תבאר כדעת מי נשנתה
15 הברייתא. אומרת הגמרא: מאי טעמא – מה הטעם לדין זה, ומנין
16 שכך היא דעת רבי שמעון, פקטלא – כמו שאמר רבי שמעון
17 בסנהדרין (עט). לגבי חיוב מיתה של רוצח, מה לגבי קטלא אין
18 הרוצח חייב מיתה עד דמתפון ליה – לאדם שנהרג, דכתבי לגבי
19 רוצח (דברים יט יא) 'וארב לו וקם עליו והכהו נפש', ודורשין
20 מלשון 'לו' שאינו חייב עד שיתפון לו, כך לגבי בושת נמי יסבור
21 רבי שמעון שאינו חייב עד דמיפון ליה – לאדם שהתבייש, דכתבי
22 לגבי בושת (שם כה יא) 'ושלחה ידה והחזיקה במבשיו', ויש ללמוד

23 מלשון 'במבשיו', שאין המבייש חייב עד שיתפון לו – לאדם
24 שהתבייש. וכיון שרבי שמעון פוטר את המתכוין לבייש את זה
25 ובייש אחר, לא יתכן שהוא שנה את הברייתא המחייבת בזה.
26 מתרצת הגמרא: לעולם רבי יהודה שנה את הברייתא, וכי קאמר
27 רבי יהודה שאין לעבדים בושת, אין כוונתו שאינם מתביישים, אלא
28 רק שהמביישם אינו צריך למיתבא להו – לתת להם את דמי בושת,
29 אבל כיון שיש להם בושת, למישם שיימין בהו – אפשר לשום בהם
30 את דמי הבושת, כדי לתת אותם לבן חורין. מתרצת הגמרא באופן
31 נוסף: ואי בעית אימא, אפילו תימא שרבי מאיר שנה את הברייתא,
32 ואף שרבי מאיר אינו מחלק בין שומת בושת עשירים לבושת
33 עניים, אין זו סתירה למבואר בברייתא שיש חילוק בין גדול לקטן,
34 שכן מי סברת – האם אתה סבור ש'גדול' האמור בברייתא הכוונה
35 לגדול פנכים, והיינו עשיר, וכן 'קמן' היינו קמן פנכים, לא כך
36 היא כוונת הברייתא, אלא 'גדול' היינו גדול ממנש, בשנים, ו'קמן'
37 הוא קמן ממנש, וכוונת הברייתא שאם התכוין לבייש קטן ובייש
38 גדול, משלם לגדול את דמי בושת הקטן.
39 מקשה הגמרא על התירוץ השני: וכי קמן פר בושת הוא, והרי אין
40 בו דעת, ואינו מתבייש. מתרצת הגמרא: אין – אכן יש קטן שיש לו
41 בושת, כמו דאמר רב פפא (ע"ב) שיש קטן שיש לו בושת, והיינו
42 כשהגיע לגיל דמיפלמו ליה ומיפלם – שכשמוזכרים לו את בושתו
43 ומכלימים אותו הוא מתבייש ומצטער מכך, והכא נמי – ואף כאן,
44 בברייתא האומרת שיש בושת לקטן מדובר באופן זה,

דְּמִיבְלָמוּ לִיָּה וּמִיבְלָם – שהגיע לגיל שאם יזכירו לו את בושותו, יתיביש:

משנה

במשנה לעיל (פג): התבאר שאדם המזיק אדם חייב גם 'בושת', ומשנתינו מבארת פרטי דינים בזה: הַמִּכְבִּישׁ אֶת הָעָרוֹם, וְהַמִּכְבִּישׁ אֶת הַסּוּמָא ו-עירור, וְהַמִּכְבִּישׁ אֶת הַיָּשָׁן, חֵיִיב הַמַּבְיִישׁ בַּתְּשִׁלוּמִי בּוֹשֶׁת. דִּין נוסף, וְיָשָׁן שֶׁכִּבִּישׁ אִדָם, פְּטוֹר מַדְמִי הַבּוֹשֶׁת. וכן אדם שֶׁנָּפַל מִן הַגֶּגֶז, וּבִנְפִילְתּוֹ הָיָה וְכִיִּישׁ, חֵיִיב לְשַׁלֵּם עַל הַנֶּזֶק, וּפְטוֹר עַל הַבּוֹשֶׁת, כִּיּוֹן שֶׁאֵין אָדָם חֵיִיב בּבוֹשֶׁת עַד שֶׁיִּהְיֶה מְתַכְּפִין לַמַּעֲשֵׂה הַמַּבְיִישׁ:

גמרא

מביאה הגמרא ברייתא לגבי מבייש את הערום: תָּנוּ רַבָּנָן, בְּיִישׁוֹ כַּשְׁהוּא עָרוֹם, חֵיִיב בְּדַמִּי בּוֹשֶׁת, וּמַכֵּל מַקּוֹם אֵינּוּ דּוֹמָה בְּיִישׁוֹ עָרוֹם שְׁבוּשְׁתּוֹ פְּחוּתָהּ, לְבִיִּישׁוֹ לְבוֹשׁ שְׁבוּשְׁתּוֹ מְרובה. בְּיִישׁוֹ בְּבֵית הַמַּתְרָחַץ כַּשְׁהוּא עָרוֹם, חֵיִיב, וּמַכֵּל מַקּוֹם אֵינּוּ דּוֹמָה בְּיִישׁוֹ בְּבֵית הַמַּתְרָחַץ שֶׁדֶּרֶךְ לַעֲמוּד שֶׁם עֲרוֹמִים וּבּוֹשֶׁת פְּחוּתָהּ, לְבִיִּישׁוֹ בְּשׁוּק, שְׁבוּשְׁתּוֹ מְרובה.

מבארת הגמרא את הברייתא: אָמַר מֶר ברישא, בְּיִישׁוֹ עָרוֹם, חֵיִיב. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי עָרוֹם בַּר – וְכַן בּוֹשֶׁת הוּא, וְהָרִי אָדָם שְׁהוֹלֵךְ עָרוֹם בְּשׁוּק אֵין לוֹ בּוֹשֶׁת כֻּלָּל, וְהַמַּבְיִישׁ פְּטוֹר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב פִּשְׁא, מֵאִי עָרוֹם, לֹא שְׁהַלֵּךְ בֵּין מַדְעָתוֹ, אֵלֹא דְאֵתָא וְיָקָא בְּרַבִּינְהוּ לְמֵאנְיָה – שְׁבֹאֵה הִרוּחַ וּכְרַכְהָ וְהָרִימָהּ אֶת בְּגָדֶיהָ, וְאֵתָא הוּא – וּבֹא הַמַּבְיִישׁ, וְדִלְגִּינְהוּ מִפִּי, וּבִיִּישָׁה – וְהַגְבִּיִה אֶת בְּגָדֶיהָ יוֹתֵר, וּבִישׁוֹ בְּכָךְ. מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא לְבֹאֵר, שֶׁנִּינוּ בְּסִיפָא: בְּיִישׁוֹ בְּבֵית הַמַּתְרָחַץ חֵיִיב. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי הָעוֹמֵד עָרוֹם בְּבֵית הַמַּתְרָחַץ בַּר בּוֹשֶׁת הוּא, וְהָרִי דֶּרֶךְ הָאֲנָשִׁים בְּכָךְ, וּבִמְהָ בִישׁוֹ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב פִּשְׁא, מְדוּבָר שֶׁכִּבִּישׁוֹ עַל גֶּב הַנֶּזֶק, וּכְגוֹן שְׁהָרִי מַעֲט אֶת בְּגָדֵיהָ כְּדִי לַרְחוּץ אֶת רַגְלֶיהָ, וּבֹא הִלָּה וְהָרִימָם יוֹתֵר, וְלִכֵּן חֵיִיב.

הַגְּמָרָא דְנָה בְּדִין הַמַּבְיִישׁ אֶת הַיָּשָׁן וּמֵת. מִסְתַּפַּק הַגְּמָרָא: בְּעִי רַבִּי אֲמָא בַר מִקְלָא, בְּיִישׁוֹ יָשָׁן, וְכֵת הַמַּתְבִּישׁ מִתּוֹךְ שִׁנְתּוֹ, וְלֹא הָרִישׁ בְּבוֹשָׁתוֹ, מִזֵּה. מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: מֵאִי קַמְפְּעִיָא לִיָּה – מִה צָדִיד הַסֵּפֶק. אָמַר רַב יְבִיד, הָכִי קַמְפְּעִיָא לִיָּה, הָאֵם חֵיִיב בּוֹשֶׁת בְּשׁוּשׁ בִּיסּוּפָא – וְבוֹשֶׁת הוּא, וּבֹאפוֹן זֶה הָא מֵית לִיָּה – הָרִי מֵת מִתּוֹךְ שִׁנְתּוֹ, וְלֵית לִיָּה בִּיסּוּפָא – לֹא הַתְבִּישׁ, וּפְטוֹר. אוּ דִלְמָא שְׁחִיב בּוֹשֶׁת מְשׁוּם וְיִלּוּתָא ו-זִלְזוֹל הוּא, שְׁזִלְזַל בּוּ בִּפְנֵי רַבִּים, אִף שֶׁאֵין הַמַּבְיִישׁ שֶׁם לְבוּ לִכְךָ, וּמַמִּילָא גַם כֹּאן חֵיִיב, דְּהָא אֲוִילָיָה – שְׁהָרִי זִלְזַל בּוּ בִּשְׁנָתוֹ, וְיִשְׁלַם לְיֹורְשׁוֹ.

מִנְסָה הַגְּמָרָא לַפְּשׁוּט סַפֵּק זֶה: תָּא שְׁמַע, שִׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, רַבִּי מֵאִיר אֲוִמֶר, חֲרַשׁ – שֶׁאִינוּ מְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ, וְקָפוֹן, יֵשׁ לָהֶן דַּמִּי בּוֹשֶׁת, אֲבָל שׁוֹמֵה אֵין לוֹ בּוֹשֶׁת, וְהַמַּבְיִישׁ פְּטוֹר. אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא שְׁחִיב בּוֹשֶׁת הוּא מְשׁוּם וְיִלּוּתָא, הֵינּוּ דְקָתְנִי שְׁקָפוֹן יֵשׁ לוֹ בּוֹשֶׁת, שְׁהָרִי שִׁירָךְ בּוּ זִלְזוֹל, אֲלֵא אִי אֲמַרְתָּ שְׁחִיב בּוֹשֶׁת הוּא מְשׁוּם בִּיסּוּפָא, קְשָׁה, וְכִי קָפוֹן בַּר בּוֹשֶׁת הוּא, וְהָרִי דִּרְכוּ לְבִישׁ אֶת עַצְמוֹ בַּמַּעֲשִׂי, וְאִינוּ מַתְבִּישׁ אֶף עַל יְדֵי אַחֲרִים. מִנְסָה הַגְּמָרָא לְדַחּוֹת אֶת הָרֵאאִיָּה, וּמַקְשָׁה: אֲלֵא לְדַבְרִיךְ מֵאִי – מִזֵּה חֵיִיב בּוֹשֶׁת, מְשׁוּם וְיִלּוּתָא, אֵם כֵּן אֲפִילוֹ הַמַּבְיִישׁ אֶת הַשׁוֹמֵה נִמְי יִתְחַיֵּיב עַל שְׁזִלְזַל בּוּ, וּבְבִרְיָתָא מְבֹאֵר שֶׁהוּא פְּטוֹר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַרְי, הֵטַעַם שֶׁאֵין בּוֹשֶׁת לְשׁוֹמֵה, מְשׁוּם שֶׁאֵין לָךְ בּוֹשֶׁת גְּדוֹלָה מִזֵּה – הֵטַעַם הַדְּבַר שֶׁהוּא שׁוֹטֵה, וְכֵן אֵין לָךְ אָדָם מְזוֹלֵזל מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן פְּטוֹר הַמַּבְיִישׁ. מִסִּימַת הַגְּמָרָא אֶת הַהוֹכַחָה: מִכָּל מַקּוֹם, כִּיּוֹן שֶׁמַּצְאָנוּ שֶׁהַמַּבְיִישׁ אֶת הַקֶּטֶן חֵיִיב, נִיַּפְשׁוּם מִיָּנָה דְחִיב בּוֹשֶׁת מְשׁוּם וְיִלּוּתָא הוּא, דְּאִי מְשׁוּם בִּיסּוּפָא, וְכִי קָפוֹן בַּר בִּיסּוּפָא הוּא.

דוּחָה הַגְּמָרָא אֶת הָרֵאאִיָּה: לַעֲלוֹם יִתְכֵּן שְׁחִיב בּוֹשֶׁת הוּא מְשׁוּם בּוֹשֶׁה, וְאִילוֹ הֵטַעַם שֶׁהַמַּבְיִישׁ אֶת הַקֶּטֶן חֵיִיב, הֵינּוּ בְּרֵאמֶר רַב פִּשְׁא לְהַלֵּךְ, שֶׁמְדוּבָר בְּקֶטֶן שֶׁהָגִיעַ לְגִיל דְּמִיבְלָמוּ לִיָּה וּמִיבְלָם – שֶׁאֵם מַבְיִישִׁים אוֹתוֹ הוּא מַתְבִּישׁ, וְהָכֵא נִמְי מְדוּבָר בְּקֶטֶן דְּמִיבְלָמוּ

לִיָּה וּמִיבְלָם, וְלִכֵּן הַמַּבְיִישׁ חֵיִיב. וְעִידִין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּדִין הַמַּבְיִישׁ אֶת הַיָּשָׁן וּמֵת.

הַגְּמָרָא מְבֹאֵרֵת בֹּאפוֹן אַחֵר אֶת סַפִּיקוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבָא: רַב פִּשְׁא אָמַר, בֹּאמֶת פְּשׁוּט שְׁחִיב בּוֹשֶׁת הוּא מְשׁוּם בּוֹשֶׁה וְלֹא מְשׁוּם זִלְזוֹל, וְהָכִי קַמְפְּעִיָא לִיָּה, הָאֵם חֵיִיב זֶה רַק מְשׁוּם בִּיסּוּפָא דִּידֵיהָ הוּא – רַק עַל בּוֹשֶׁת הַמַּתְבִּישׁ עַצְמוֹ, וְכֹאן, הָא מֵיָּית לִיָּה – הָרִי מֵת קוֹדֵם שֶׁהִקְיָן מִשְׁנָתוֹ, וְלֹא הַתְבִּישׁ, וּפְטוֹר. אִי דִלְמָא שֶׁהַמַּבְיִישׁ חֵיִיב גַּם מְשׁוּם בּוֹשֶׁת הַמַּשְׁפָּחָה שֶׁל הַמַּתְבִּישׁ, שְׁתַּבְיִישִׁים עִמּוֹ, וּמַמִּילָא אִף שְׁבִישׁוֹ בִּשְׁנָתוֹ וּמֵת יִתְחַיֵּיב לְשַׁלֵּם לַמַּשְׁפָּחָה אֶת בּוֹשֶׁתָּהּ.

מִנְסָה הַגְּמָרָא לַפְּשׁוּט אֶת הַסֵּפֶק: תָּא שְׁמַע, שִׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, חֲרַשׁ וְקָפוֹן יֵשׁ לוֹ בּוֹשֶׁת, אִךְ שׁוֹמֵה אֵין לוֹ בּוֹשֶׁת. אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא שִׁישׁ חֵיִיב בּוֹשֶׁת גַּם מְשׁוּם בּוֹשֶׁת הַמַּשְׁפָּחָה, הֵינּוּ דְקָתְנִי שְׁקָפוֹן יֵשׁ לוֹ בּוֹשֶׁת, אִף שֶׁהוּא עַצְמוֹ לֹא מַתְבִּישׁ, כִּיּוֹן שֶׁמַּשְׁפַּחְתּוֹ מַתְבִּישָׁה, אֲלֵא אִי אֲמַרְתָּ שְׁחִיב בּוֹשֶׁת הוּא רַק מְשׁוּם בִּיסּוּפָא דִּידֵיהָ, קְשָׁה, וְכִי קָפוֹן בַּר בּוֹשֶׁת הוּא. מִנְסָה הַגְּמָרָא לְדַחּוֹת אֶת הָרֵאאִיָּה, וּמַקְשָׁה: אֲלֵא לְדַבְרִיךְ מֵאִי – מִזֵּה טַעַם דְּחִיב בְּקֶטֶן, מְשׁוּם בּוֹשֶׁת דְּכִנֵּי מַשְׁפָּחָה, אֵם כֵּן אֲפִילוֹ הַמַּבְיִישׁ אֶת הַשׁוֹמֵה נִמְי יִתְחַיֵּיב, מִחַמַּת בּוֹשֶׁת מַשְׁפַּחְתּוֹ. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: שׁוֹמֵה, אֵין לָךְ בּוֹשֶׁת גְּדוֹלָה מִזֵּה, וְכִיּוֹן שֶׁמַּשְׁפַּחְתּוֹ כִּבֵּר מַבְיִישָׁה, אֵין לָהֶם תּוֹסַפַּת בּוֹשֶׁה עֵתָּה. מִסִּימַת הַגְּמָרָא אֶת הַהוֹכַחָה: מִכָּל מַקּוֹם כִּיּוֹן שֶׁמְבֹאֵר שֶׁהַמַּבְיִישׁ קֶטֶן חֵיִיב, נִיַּפְשׁוּם מִיָּנָה דְחִיב הַמַּבְיִישׁ הוּא אִף מְשׁוּם בּוֹשֶׁת מַשְׁפָּחָה, דְּאִי חֵיבּוֹר רַק מְשׁוּם בִּיסּוּפָא שֶׁל הַמַּתְבִּישׁ עַצְמוֹ, קְשָׁה, וְכִי קָפוֹן בַּר בִּיסּוּפָא הוּא. וּמַמִּילָא גַם הַמַּבְיִישׁ אֶת הַיָּשָׁן וּמֵת יִתְחַיֵּיב מְשׁוּם בּוֹשֶׁת מַשְׁפַּחְתּוֹ.

דוּחָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב פִּשְׁא, אֵין – כֵּן, מְדוּבָר בְּקֶטֶן שֶׁהָגִיעַ לְגִיל דְּמִיבְלָמוּ לִיָּה וּמִיבְלָם, וְלִכֵּן חֵיִיב הַמַּבְיִישׁ, וְאֵין מְכֹאן רֵאאִיָּה שִׁישׁ חֵיִיב בּוֹשֶׁת לַמַּשְׁפָּחָה, וְעִידִין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק בְּדִין הַמַּבְיִישׁ אֶת הַיָּשָׁן וּמֵת.

מוֹכִיחָה הַגְּמָרָא שִׁישׁ קֶטֶן שְׁתַּבְיִישׁ: וְהִתְנַיָּא – וְכֵן שִׁנִּינוּ בְּבִרְיָתָא, רַבִּי אֲוִמֶר, חֲרַשׁ, לַעֲלוֹם יֵשׁ לוֹ בּוֹשֶׁת. שׁוֹמֵה, לַעֲלוֹם אֵין לוֹ בּוֹשֶׁת. קָפוֹן, פְּעָמִים יֵשׁ לוֹ וּפְעָמִים אֵין לוֹ, מִבֹּאֵרֵת הַגְּמָרָא, הָא – הָאוּפְנִים שִׁישׁ לוֹ בּוֹשֶׁת, הֵינּוּ דְמִיבְלָמוּ לִיָּה וּמִיבְלָם, וְהָא – הָאוּפְנִים שֶׁאֵין לוֹ בּוֹשֶׁת, דְּמִיבְלָמוּ לִיָּה וְלֹא מִיבְלָם:

שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה: הַמִּכְבִּישׁ אֶת הַסּוּמָא וְכִי וְהַמַּבְיִישׁ אֶת הַיָּשָׁן, חֵיִיב, וְיֵשׁן שְׁבִישׁ פְּטוֹר: הַמִּשְׁנָה חִילְקָה רַק לְגַבִּי יֵשׁן בֵּין אוֹפֵן שְׁבִישׁ אַחֲרִים לְבֵין אוֹפֵן שְׁבִישׁוֹהוּ, וּמַכֵּךְ שֶׁלֹּא חִילְקָה לְגַבִּי סוּמָא מִשְׁמַע שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁהַמַּבְיִישׁ חֵיִיב כֵּן אֵם הוּא בִישׁ, חֵיִיב. מְבֹאֵרָה הַגְּמָרָא מִי שְׁחֹלֵק עַל דִּין זֶה. אֲנוּמֶרֵת הַגְּמָרָא: מְתַנִּיתִין, הַמַּחֲזִיבֵת סוּמָא שְׁבִישׁ, דְּלֵא בְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתִנָּא בְּבִרְיָתָא. רַבִּי יְהוּדָה אֲוִמֶר, סוּמָא שְׁבִישׁ, אֵין לוֹ חֵיב בּוֹשֶׁת (וְכַטַּעַם שִׁיבּוּרָא לְהַלֵּךְ), וְכַשֵּׁם שֶׁפְּטוֹר מִבְּרִשָׁת, קָךְ הָיָה רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר אֶת הַסּוּמָא מִחֵיבִי – מִחִיבֵי גָלִיּוֹת, אֵם הָרַג בְּשׁוּגָג, וּמִחֵיבִי מַלְקִיּוֹת, וּמִחֵיבִי מִיתוֹת בֵּית דִּין.

מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: מֵאִי טַעַמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה שֶׁפְּטַר אֶת הַסּוּמָא מִכָּל הַחִיּוּבִים הָאוּמוּרִים. מִבֹּאֵרֵת הַגְּמָרָא: טַעְמוֹ לְגַבִּי פְּטוֹר מַדְמִי בּוֹשֶׁת, מְשׁוּם שְׁקָמַר –(לְמַד) אֲנוּמֶרֵת שֶׁהוּא עֵינִידִי 'עֵינִידִי' מְעַדִּים זִמְמִין, שְׁלַגְבִּי בּוֹשֶׁת נֹאמַר (דְּבִרִּים כה יב) 'לֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ, וְלַגְבִּי עֵדִים זִמְמִים נֹאמַר (שם יט כא) 'לֹא תַחֲסוּ עֵינֶיךָ, מָה הָתָם – לַגְבִּי עֵדִים זִמְמִים, סוּמִין, לֹא חֵיִיבִים, שְׁהָרִי אֵינֶם רּוֹאִים וְאֵינֶם יְכוּלִים לְהַעֲרִיד, אִף הָכֵא לְגַבִּי חֵיב בּוֹשֶׁת, סוּמִין לֹא חֵיִיבִים. מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא לְבֹאֵר: וְטַעְמוֹ לְגַבִּי פְּטוֹר סוּמָא מִחֵיבִי גָלִיּוֹת, דְּתִנָּא בְּבִרְיָתָא, נֹאמַר לְגַבִּי רּוּצַח בְּשׁוּגָג, שְׁהָרַג 'בְּלֵא רֵאוּת' (בְּמַדְבַּר בלא כג.) וְיֵשׁ לְדִירוּשׁ, שְׁהוּא אָדָם שֶׁדֶּרֶךְ כֻּלָּ רּוֹאֵה, וְעֵתָּה הָרַג 'בְּלֵא רֵאוּת', פְּטוֹר לְסוּפָא שֶׁאִינוּ רּוֹאֵה כֻּלָּל, שֶׁהוּא מְגֻלּוֹת. דְּבִרִּי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר חוֹלֵק וְאֲוִמֶר, לִשּׁוֹן 'בְּלֵא רֵאוּת' בֹּאֵה לְרַבּוֹת אֶת הַסּוּפָא. מִבֹּאֵרֵת הַגְּמָרָא אֶת טַעְמִי מַחְלוקָתָם: מֵאִי טַעַמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה, אָמַר לָךְ, נֹאמַר לְגַבִּי רּוּצַח בְּשׁוּגָג (דְּבִרִּים יט ה) 'וְאֲשֶׁר יָבֵא אֶת רַעְיָהוּ כִּיעֵר לְחֶטֶב עֲצִים', וּמִשְׁמַע שֶׁכֵּל מִי שִׁיכּוֹל לְבֹא לִיעֵר חֵיִיב, וְאֲפִילוֹ סוּמָא, לִכֵּן קָתַב רַבְּהִינָא 'בְּלֵא רֵאוּת', לְמַעֲשֵׂי סוּמָא מְגֻלּוֹת. וְאִילוֹ רַבִּי מֵאִיר סוֹבֵר, כִּיּוֹן דְּקָתַב רַבְּהִינָא 'בְּלֵא רֵאוּת', לְמַעֲשֵׂי סוּמָא, וְעוֹד קָתַב רַבְּהִינָא (שם יט ד) 'בְּכָל יַעֲרָת'

המשך ביאור למסכת בבא קמא ליום חמישי עמוד ב

1 וגו', והיינו אדם שיכול לדעת, ובמקרה היה מעשהו 'בבלי דעת',
 2 ולמעוטי סומא שכל מעשיו נעשים ללא ידיעה ברורה, הוי שתי
 3 דרשות אלו מיעוט אחר מיעוט, ומידה היא בתורה שאין מיעוט בא
 4 אחר מיעוט אלא כדי לרבות את הדבר המתמעט, ויש לרבות
 5 סומא, שחייב גלות. ואילו רבי יהודה סובר שההוא – הפסוק של
 6 'בבלי דעת', אינו ממעט סומא, אלא פירט לאדם המתכוין להרוג
 7 הוא דאיתא [–בא], שחייב מיתה ולא גלות.
 8 ממשיכה הגמרא לבאר את שיטת רבי יהודה: טעמו שסומא פטור
 9 מחייבי מיתות בית דין, משום דאיתא – נלמד חיוב מיתת בית דין
 10 בגזירה שוה של המילה 'רוצח' 'רוצח' מחייבי גליות, שנאמר לגבי
 11 מיתת בית דין (במדבר לה לא) 'ולא תקחו כפר לנפש רוצח', ונאמר

12 לגבי גלות (דברים יט ג) 'לנוס שמה כל רוצח', וכשם שסומא פטור
 13 מגלות, כפי שדרש רבי יהודה לעיל, כך הוא פטור ממיתת בית דין.
 14 ממשיכה הגמרא לבאר: טעמו של רבי יהודה הפוטר סומא מחייבי
 15 מלקיות, משום דאיתא בגזירה שוה של המילה 'רשע' 'רשע' מחייבי
 16 מיתות בית דין, שנאמר בחיוב מלקות (שם כה ב) 'והיה אם בן
 17 הכות הרשע', ובחייבי מיתת בית דין נאמר (במדבר לה לא) 'אשר
 18 הוא רשע למות', וכשם שסומא פטור ממיתת בית דין, כך הוא
 19 פטור ממלקות.
 20 מביאה הגמרא ברייתא נוספת בדעת רבי יהודה: תניא אידך, רבי
 21 יהודה אומר, סומא שבייש אין לו חיוב של תשלום פושט,